

KNMP FACTSHEET MFB'S DIGOXINE & LITHIUM

JULI 2020

Veel geneesmiddelen worden door de nieren uit het lichaam verwijderd. Als de nieren minder goed werken, kan de hoeveelheid geneesmiddel in het lichaam oplopen. Dit kan tot bijwerkingen leiden, soms met blijvende schade. Bij mensen met een verminderde nierfunctie kan het nodig zijn om de dosering van een geneesmiddel aan te passen. Voorbeelden van zulke geneesmiddelen zijn digoxine en lithium.

Apothekers zetten zich dagelijks in om de risico's van geneesmiddelengebruik te verminderen. Daarvoor is het essentieel dat zij over labwaarden, zoals de nierfunctie, beschikken. Zo kunnen apothekers inschatten of een geneesmiddel veilig gebruikt kan worden en kunnen zij (huis)artsen én patiënten een advies op maat geven. Helaas is geautomatiseerde uitwisseling van labwaarden tussen zorgverleners nog geen gemeengoed. Apothekers en hun apotheekteam steken veel tijd in het compleet krijgen van het patiëntendossier in de apotheek:

- Ze vragen patiënten om toestemming voor het uitwisselen van labwaarden en leggen deze toestemming vast;
- Ze vragen (recente) labwaarden op bij de (huis)arts en leggen deze waarden vast;
- Ze attenderen (huis)artsen op verouderde labwaarden.

Om apothekers hierbij te ondersteunen, maken apotheken gebruik van Medisch Farmaceutische Beslisregels (MFB's). Bijvoorbeeld om gebruikers van digoxine of lithium op te sporen en na te gaan of er recente labwaarden beschikbaar zijn.

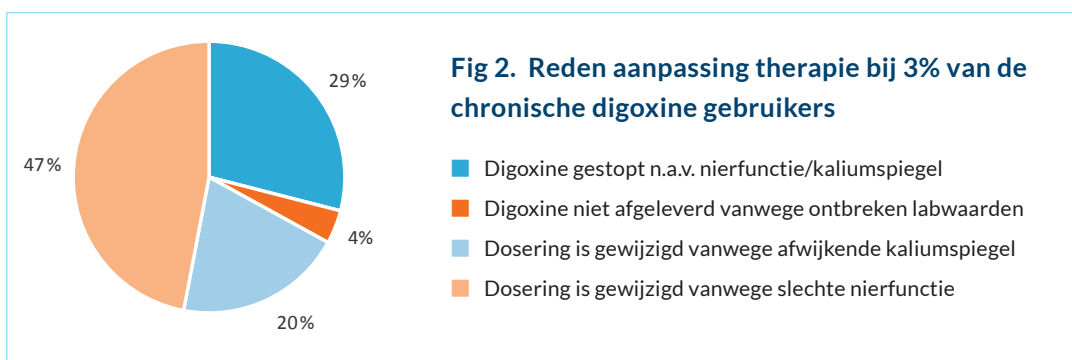
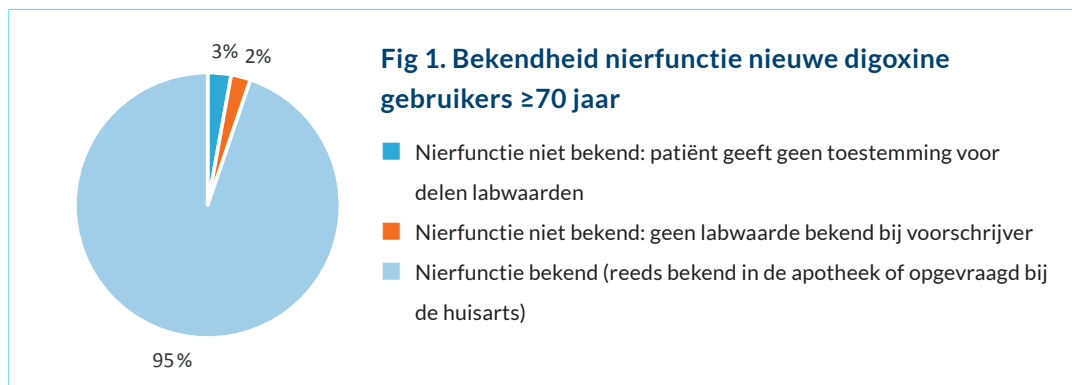
DIGOXINE

Digoxine is een geneesmiddel dat bij hartproblemen wordt gebruikt. De dosis van digoxine luistert nauw. Een te hoge dosis kan bijwerkingen of verschijnselen van een overdosering (toxiciteit) veroorzaken. Met name ouderen lopen een verhoogd risico op ernstige toxiciteit. Bij de behandeling met digoxine is het van belang om regelmatig de nierfunctie en kaliumspiegel te controleren. In 2019 waren er in Nederland er ongeveer 84.554 digoxinegebruikers.¹

STEEKPROEF

Uit een steekproef onder apothekers die gebruik hebben gemaakt van MFB's bleek:

- Ruim 97% van de startende digoxinegebruikers (≥70 jaar) gaf toestemming voor het uitwisselen van labwaarden. Apothekers hadden in 95% van de gevallen beschikking over een (recente) nierfunctie, al dan niet na contact met de huisarts (fig. 1).
- Bij 5% van de startende digoxinegebruikers (≥70 jaar) is vanwege de nierfunctie de **dosering aangepast op advies van de apotheker**.
- Wanneer apothekers keken naar de nierfunctie en kaliumspiegel bij patiënten die chronisch digoxine gebruikten:
 - Was het bij 1 op de 5 patiënten nodig om, na overleg met de voorschrijver, een nierfunctie en/of kaliumspiegel te bepalen omdat deze recent nog niet bepaald was.
 - Was bij het merendeel van de patiënten de dosering van digoxine passend bij de nierfunctie en kaliumspiegel. Slechts bij **3% van patiënten** was er een aanleiding om in overleg met de voorschrijver de therapie aan te passen (fig 2.):
 - Digoxine werd gestopt bij 29% van de patiënten;
 - De dosering digoxine werd aangepast vanwege de kaliumspiegel bij 20% van de patiënten;
 - De dosering digoxine werd aangepast vanwege de nierfunctie bij 47% van de patiënten;
 - Bij 4% van de patiënten besloot de apotheker geen digoxine af te leveren vanwege ontbrekende labwaarden.

¹ Bron: Stichting Farmaceutische Kengetallen

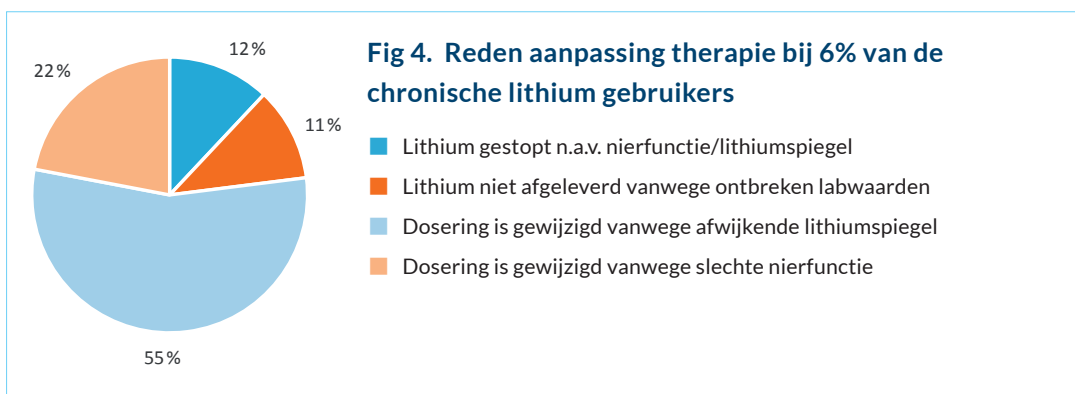
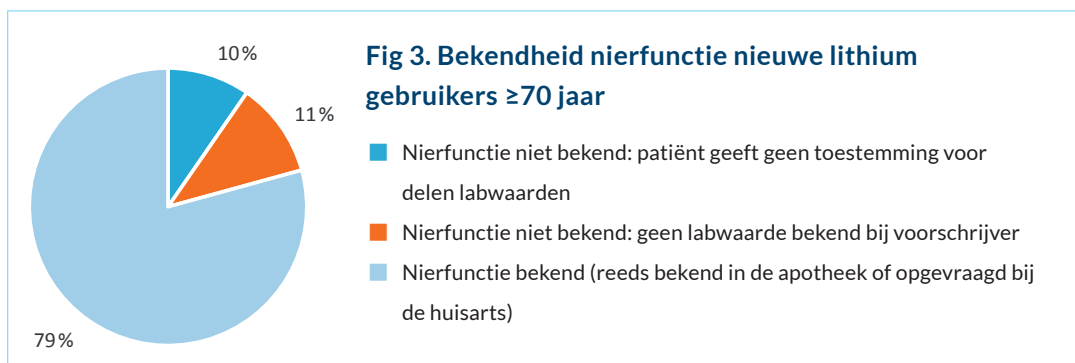
LITHIUM

Lithium is een geneesmiddel dat bij stemmingswisselingen wordt gebruikt. De dosering van lithium luistert nauw en kan sterk variëren tussen mensen. Bij een te lage dosering werkt het niet, maar bij een te hoge dosering kunnen ernstige bijwerkingen ontstaan. Een acute lithiumvergiftiging is levensbedreigend. Chronische vergiftiging komt vaker voor dan acute vergiftiging en kan onder andere tot onherstelbare nierbeschadiging en neurologische schade leiden. Met name ouderen lopen risico op een lithiumvergiftiging. Bij de behandeling met lithium is het van belang om regelmatig de nierfunctie en lithiumspiegel te controleren. In 2019 waren er in Nederland ongeveer 31.331 lithiumgebruikers.²

STEEKPROEF

Uit een steekproef onder apothekers die gebruik hebben gemaakt van MFB's bleek:

- 10% van de startende lithiumgebruikers (≥ 70 jaar), gaf geen toestemming voor de uitwisseling van labwaarden. Van de mensen die al langer lithium gebruikten, gaf slechts 1% geen toestemming. Bij nog eens 11% van de startende lithiumgebruikers (≥ 70 jaar) was bij start geen (recente) nierfunctie bekend bij de voorschrijver (fig 3).
- Bij 3% van de startende lithiumgebruikers (≥ 70 jaar) is vanwege de nierfunctie de **dosering aangepast op advies van de apotheker**.
- Wanneer apothekers keken naar de nierfunctie en lithiumspiegel bij patiënten die chronisch lithium gebruikten:
 - Was het bij 1 op de 3 patiënten nodig om, na overleg met de voorschrijver, een nierfunctie en/of lithiumspiegel te bepalen.
 - Was bij het merendeel van patiënten de dosering van lithium passend bij de nierfunctie en lithiumspiegel. Slechts bij **6% van patiënten** was er een aanleiding om in overleg met de voorschrijver de therapie aan te passen (fig 4):
 - Lithium werd gestopt bij 12% van de patiënten;
 - De dosering lithium werd aangepast vanwege de lithiumspiegel bij 55% van de patiënten;
 - De dosering lithium werd aangepast vanwege de nierfunctie bij 22% van de patiënten;
 - Bij 11% van de patiënten besloot de apotheker geen lithium af te leveren vanwege ontbrekende labwaarden.

² Bron: Stichting Farmaceutische Kengetallen

DATA STEEKPROEF

De data voor de factsheet zijn aangeleverd door BENU Apotheken en zijn verzameld uit de BENU MedicijnScan. De dataverzameling voor de digoxine MFB's vond plaats tussen 1 oktober 2019 en 28 januari 2020. In deze periode zijn 4260 MFB's afgehandeld in de apotheken. De dataverzameling voor de lithium MFB's vond plaats tussen 24 juni 2019 en 28 januari 2020. In deze periode zijn 3652 MFB's afgehandeld in de apotheken.

STUURGROEP MFB'S

De KNMP, Alphega & Boots apotheek, BENU Apotheken, Pluriplus, Service Apotheek en NFZ stellen de Landelijke Set MFB's samen. De betrokken organisaties tekenden in 2016 een convenant om sectorbreed regie en verantwoordelijk te nemen bij het uitwerken van MFB's.

